

INTRODUCERE

Tema privind drepturile copilului, în cadrul drepturilor omului, este o temă abordată relativ recent în evoluția omenirii, deși *copilul și copilăria* au reprezentat și reprezintă o etapă distinctă, cu particularități specifice și cu rol decisiv în evoluția ființei umane, inclusiv în asigurarea continuității și progresului societății și civilizației.

Copilul a fost considerat mult timp ca o ființă nediferențiată de adult, în cele mai multe cazuri adultul având drepturi depline asupra sa, atribuindu-i-se inclusiv dreptul de a hotărî asupra vieții copilului.

Înscrierea problemelor copilului pe agenda internațională a secolului al XIX-lea și în special a secolului XX a fost precipitată de problemele sociale grave cu care se confruntau tot mai frecvent copiii, respectiv exploatarea prin muncă a acestora, exploatarea sexuală a copiilor, fenomenul transfrontalier care privea comerțul cu sclavi, inclusiv situația copiilor în timpul războiului și după terminarea sa. Chiar dacă fenomenele

amintite au fost prezente și în cadrul societăților anterioare, amploarea lor a devenit mult mai mare și consecințele mai vizibile. Toate aceste aspecte s-au impus ca probleme prioritare pentru organizațiile internaționale care au început să se preocupe de adoptarea unor măsuri de combatere a fenomenelor disfuncționale care priveau copilul, inclusiv de construirea și aplicarea instrumentelor juridice adecvate.

Consultând literatura de specialitate în domeniu, mi-a atras atenția în mod special pledoaria excelentă pentru apărarea drepturilor copilului, pentru realizarea unui nou sistem de educație și pentru valorizarea acestuia de către societate, prezentată de scriitoarea suedeză Ellen Key în lucrarea intitulată „*Secolul copilului*”. Expresia „dați-vă la o parte, trece maiestarea sa copilul!” este relevantă pentru locul pe care autoarea îl rezervă copilului în societate. Concepția autoarei privind statutul pe care societatea ar trebui să-l acorde copilului, locul și rolul acestuia în istorie este rezumată în următorul pasaj: „Atâta timp cât tatăl și mama nu-și vor pleca fruntea în țărână în fața măreției copilului, atâta timp cât nu vor înțelege că vorba copil nu este decât o altă expresie pentru ideea de maiestate, atâta timp cât nu vor simți că în brațele lor doarme viitorul însuși sub înfățișarea copilului, că la picioarele

lor se joacă istoria, nu-și vor da seama că au tot atât de puțin dreptul și puterea de a dicta legi acestei noi ființe pe cât nu au puterea și dreptul de a impune legi în mersul astrilor” (Key, 1978, p.56). Am optat pentru redarea acestui pasaj pentru că am considerat că oricâte argumente m-aș strădui să formulez nu aș putea să exprim în cuvinte atât de sensibile importanța copilului și copilăriei în istorie, necesitatea de a-i ocroti drepturile naturale, de a crea instituții sociale adecvate creșterii și formării sale pentru asigurarea viitorului omenirii.

Există multiple situații în care însă copiii nu pot beneficia de ocrotirea părintească firească, datorită faptului că părinții lor naturali se află în imposibilitatea permanentă sau temporară de a-i îngriji.

Ideea implicării statului, fie direct, fie prin intermediul diferitelor instituții comunitare abilitate, în ocrotirea acestor copii a fost acceptată abia în secolul XX. În acest sens, au fost adoptate și de către legiuitorul român de după anul 1989 o serie de acte normative (OUG nr. 26/1996 privind protecția copilului în dificultate; Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului) care au instituit un ansamblu de instituții socio - juridice menite să asigure în funcție de situația concretă a copilului, protecția drepturilor sale prin asistență alternativă.

Între acestea se numără: tutela, încredințarea în vederea adopției, plasamentul (la o familie, persoană, la serviciu public specializat sau la un organism privat autorizat, plasamentul într-o familie asistată), plasamentul în regim de urgență, supravegherea specializată și adopția (internă și internațională).

Datele statistice existente arată că anual, aproximativ 5000 de tineri, părăsesc sistemul de protecție a copilului la împlinirea vârstei de 18/26 de ani. Caracteristicile acestor tineri reliefate de studiile existente în literatura de specialitate reflectă cu predilecție multiplele neajunsuri ale protecției alternative a copilului, indiferent de forma în care este realizată și îi includ în categoria grupurilor vulnerabile ale societății, care au nevoie de protecție specială. Dificultățile majore pe care aceștia le întâmpină în procesul lor de incluziune socială, inclusiv prin integrarea pe piața muncii, justifică cu predilecție, pe de o parte, o analiză riguroasă a politicilor sociale existente în această materie în sistemul de drept românesc, iar pe de altă parte o intervenție legislativă, fundamentată de concluziile unor studii de specialitate, menită să sprijine desăvârșirea acestui proces.

Lucrarea se înscrie astfel într-o perspectivă interdisciplinară a temei, în primul rând ca răspuns la criteriile de eligibilitate

pentru programul postdoctoral ID 141086 “Pluri și interdisciplinaritatea și programe doctorale și post-doctorale”, al Institutului de Cercetare a Calității Vieții din cadrul Academiei Române și, în al doilea rând, pentru a valorifica cele două teze de doctorat proprii, prima constând într-o abordare din perspectivă socio-juridică a protecției drepturilor copilului și a doua, o abordare juridică a contractelor individuale de muncă.

Prin urmare, voi încerca să răspund următoarelor obiective:

- Să identific, pe baza consultării literaturii de specialitate, accepțiunile cu care se utilizează principalele concepte cu care voi opera pe parcursul demersului argumentativ;

- Conturarea profilului psihosocial al tânărului dezinstituționalizat, pe baza cercetărilor proprii și a altor studii;

- Sistematizarea politicilor sociale românești, adoptate în consens cu legislația europeană, în scopul integrării sociale prin încadrare în muncă a persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile, în general și a tinerilor dezinstituționalizați, în mod special;

- Identificarea, pe baza cercetării proprii de tip calitativ, a factorilor care facilitează procesul de incluziune

socială prin integrare în muncă a tinerilor dezinstituționalizați din județul Bihor;

- Valorificând principiile solidarității sociale, al asigurării egalității de șanse, al activismului social, stipulate în legislația comunitară și cea românească, voi încerca să identific măsurile existente și cele posibile în vederea incluziunii sociale a acestei categorii de grupuri vulnerabile, prin integrarea lor într-o muncă utilă, astfel încât să depășească stadiul actual de dependență de ajutoarele și asistența socială și să-și creeze mecanisme proprii de susținere, devenind independenți.

Capitolul I.

STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII ÎN DOMENIU

1.1. CONCEPTUL DE SISTEM DE PROTECȚIE A COPILULUI, INSTITUȚIONALIZARE, MĂSURI ALTERNATIVE DE PROTECȚIE, INCLUZIUNE/EXCLUZIUNE SOCIALĂ, MARGINALIZARE SOCIALĂ, GRUP VULNERABIL, TINERI DEZINSTITUȚIONALIZAȚI, PRECIZĂRI TERMINOLOGICE

Pornind de la literatura de specialitate din domeniu, subcapitolul își propune să definească principalele concepte care vor fi utilizate pe parcursul lucrării, respectiv sistem de protecție a copilului, evoluția sistemului de protecția a copilului în România, instituționalizare, măsuri alternative de protecție, incluziune/excluziune socială, marginalizare socială, grup vulnerabil, tineri dezinstituționalizați.

1.1.1. Sistemul de protecție a copilului, instituționalizare, măsuri alternative de protecție

Pentru clarificarea sensului sintagmei “sistem de protecția a copilului” și mai ales a caracteristicilor acestuia, în acord cu legislația românească, se impune, ca un prim demers, definirea noțiunii de “*instituționalizare*”. Evident conceptul trebuie tratat în strânsă legătură cu cel de *instituție*, conceput de primii sociologi ca *structuri sociale care au la bază norme sociale, tipare de comportament, sisteme valorice*. În acest sens, E. Durkheim subliniază rolul esențial jucat de *sistemele simbolice* în dezvoltarea societății – „sistemele de credințe” și „reprezentări colective”, împreună cu cadrele cognitive comun acceptate, care dacă nu sunt religioase în mod explicit, au totuși un caracter moral sau spiritual. (Durkheim, 1995)

Max Weber este preocupat de a înțelege căile prin care *normele culturale* - care acoperă un spațiu larg, de la regulile tradiționale de comportament până la sistemele constituționale - definesc structurile sociale și guvernează comportamentul social (Weber, 1978). În concepția lui Talcott Parsons, un sistem de acțiune este instituționalizat în măsura în care actorii